

1944 m. GRAUŽŲ KAIMO TRAGEDIJA

Graužų kaimas priklausė Raseinių apskričiai Girkalnio valsčiui. Graužų kaimo apylinkėse, kaip ir daug kur Lietuvoje, veikė kovotojai už Lietuvos laisvę. Kaip pasakoja senieji vietiniai gyventojai, jų galėjo būti apie 40 vyrų. Aplink Graužus vien miškai, todėl čia buvo neblogos sąlygos partizanams. Šie vyrai apsilankydavo tai pas vienus, tai pas kitus gyventojus. Kad Graužuose laikosi partizanai kažkas įskundė. Todėl 1944 m. gruodžio 24 dienos rytą (Kūčios, sekmadienis) po Graužus su kovotojų pavardžių sąrašais pradėjo vaikščioti rusų enkavedistai. Jie sunkiai susigaudė, kas kur gyvena, mat daugumos gyventojų pavardės, vardai buvo vienodi (Dabašinskai, Totilai, Račai, Bakučiai). Pirmiausiai rusai suėmė Dabašinską Benadą ir Totilą Stasį. Juos išsivarė į Girkalnį tardyti. Bėgusią nuo rusų pasislėpti Oną Dabašinskieneį nušovė tvarte. Pajutę, kas vyksta kaime, partizanai galvojo susiremti su rusais. Tuo metu nuo Pramedžiovos (Raseinių r.) atvažiavo visas garnizonas rusų kareivių. Juos pasitiko kovotojų šūviai. Įvyko susišaudymas. Tada žuvo daug ir rusų kareivių. Kiek, sunku pasakyti, nes žuvusiuosius greitai surinko. Matydami, kad jėgos per silpnos, vyrai pradėjo trauktis į kaimo vidurį. Rusai, galvodami, kad partizanai gali būti pasislėpę gyventojų ūkiniuose pastatuose, pradėjo juos deginti. Pirmiausiai uždegė Totilų sodybą. Čia sudegė viskas: tvartas, daržinė, jauja, namas. Bakučio Jurgio – tvartas, daržinė. Kazimiero Bakučio namas buvo senas, į jį vaikai buvo parsinešę kažkokį sprogmenį. Buvo didžiulis sprogimas. Dabašinsko Benado sudegė daržinė, tvartas, Dabašinsko Marcelijaus – visa tėviškė. Rusai uždegtų pastatų gesinti neleido. Prie Dabašinsko Antano tvarto su daržine tol sėdėjo rusų kareivis, kol jį visiškai sudegė. Neapsikentęs degančių gyvulių šaukimo, šeimininkas bandė gelbėti gyvulius, tačiau paleistos automato kulkos, privertė tik sėdėti troboje ir melstis. Kai kurie gyventojai spėjo paleisti gyvulius, dar nepadegus jų namų. Kūčių dieną ir naktį gaisrai siautėjo 12-oje sodybų.

Įpykę ir įsiutę rusų kareiviai iš namų išsivarė, kaip žmonės sakė, labai lėtą, niekur nesikišantį Jurgį Bakutį su sūnumi Antanu, Kazimierą Bakutį su 15-mečiu sūnumi Kazimieru. Iš Odziokų kaimo į Graužus atsivarė Didjurgį Jurgį, Stulgaitį Kazimierą. Grįžęs iš Girkalnio mokyklos, Dabašinskas Marcelijus buvo nušautas arimuose, kai ėjo pas Trotilą. Trotilą Antaną nušovė, kai šis bandė slėptis miške iškastame bunkeryje. Tada buvo nušauta, kuolais užmušta 13 vyrų.

Taigi, 1944 metų gruodžio 24 dieną Graužuose žuvo:

1. Bakutis Jurgis – graužiškis;
 2. Bakutis Antanas – graužiškis;
 3. Bakutis Kazimieras – graužiškis;
 4. Bakutis Kazimieras – graužiškis;
 5. Dabašinskas Marcelijus – graužiškis;
 6. Totilas Antanas – graužiškis;
 7. Didjurgis Jurgis – iš Odžiokų;
 8. Stulgaitis Kazimieras – iš Odžiokų;
 9. Karabinas Jonas – kovotojas iš Girkalnio;
 10. Kubilinskas Pranas – kovotojas, girkalniškis;
 11. Lepikas Jonas – kovotojas, graužiškis;
 12. Černeckas Alfonsas
 13. Paulauskas Antanas
- } broliai, kovotojai.

Visus šiuos kūnus į už 13 kilometrų esantį Girkalnį turėjo savo arkliais nuvežti, jau minėtosios nužudytosios, vienuolikmetis sūnus Vytautas. Kūnus į vežimą suvertė bet kaip. Girkalnyje lavonus suvertė į rūsį, kuriame girkalniškiai laikė bulves, ir užvertė žemėmis. Šią vietą gerai išidėmėjo nuo Graužų kilusi Survilaitė – Jociuvienė. Po kurio laiko toje vietoje buvo statomi daugiabučiai namai. Jociuvienė prašė statybininkų, kad nebūtų namas pastatytas toje vietoje, kur gulėjo nužudytojų palaikai. Vėliau ši moteris išsikėlė gyventi į Kauną, ji apako.

Prasidėjus atgimimui, 1989 metų gegužės mėnesį, žuvusiųjų giminės suskato atkasti palaikus ir juos palaidoti. Sugaišus kasant visą dieną ir nieko neradus, iš Kauno buvo atvežta Jociuvienė. Ji maždaug ir parodė, kur yra užkasti palaikai. Tik antrą dieną pavyko iškasti žuvusiųjų kaulus. Kaip pasakoja, kasinėjimuose dalyvavęs Benadas Dabašinskas, tik dviejuose kaukolėse rastos skylutės nuo kulčių, dauguma kaukolių buvo sulaužytos. Tai rodo, kad vyrai buvo užmušti. Tarp kaulų buvo rasta A. Totilo pypkė (jis buvo užkietėjęs pypkorius), diržas su sagtimi, šukos, korpė. Visi kaulai tilpo dviejuose karstuose. Palaikai palaidoti Girkalnio kapinėse.

Pasakojo seserys: Janina Pavalkytė – Kačinskienė, Angelė Pavalkytė - Bakutienė
ir Benadas Dabašinskas

Užrašė: Virginija Užkuraitienė